

U Fv1971;212A Vada by, Vada sn

Litteratur: S. B. F. Jansson, *Uppländska, småländska och sörmländska runstensfynd*, i: *Fornvännen* 49 (1954), s. 10 f.; E. Svärdström & H. Gustavson, *Runfynd 1970*, i: *Fornvännen* 66 (1971), s. 212 [H.G.]; R. de Thorey, *Skrivelse till Riksantikvarieämbetet 1/9 1978* (ATA dnr 4242/78, under Vada socken); *Runverkets supplementregister*.

Avbildningar: Kalkering av teckning från inventeringsboken (i: *Runverkets supplementregister*); R. de Thorey, *färgfotografier 1978 av stenen på dess dåvarande plats* (ATA, Vada socken); Foto 1982(?) (*Runverket*).

FMIS: Vada 51:1 (nuvarande plats), 110 (fyndplats, f.d. Vada 51:2)

Runstensfragmentet blev först bekant genom fornminnesinventeringen 1952 i Vada socken. Om fyndomständigheterna uppger Jansson (1952, s. 10): »Det hittills okända fragmentet från Vada by ligger som trappsten vid en liten stuga, 300 m VSV om Vada kyrka. Det uppmärksammades av F. Hallberg.»

Ännu hösten 1978 låg fragmentet kvar på samma plats, men en anmälan från Riksantikvarieämbetets ombud Roland de Thorey resulterade i att fragmentet fördes till Vada kyrka. Det förvaras nu i utrymmet under predikstolen vid kyrkans nordvägg.

Gråspräcklig granit. Storlek: 43 × 37 cm. Tjockleken uppgår till 20 cm, men stenen smalnar av mot den kant som runslingan följer och som också har varit en av stenens ursprungliga kanter. Runhöjden varierar mellan 7 och 8 cm. Ristningen är djupt ristad och mycket tydlig. Förutom av runslingan finns på fragmentet ett större rundjurshuvud, som biter över en slinga, samt en mindre ormfigur.

Inskrift:

... **çuk** · **þurm**...

5

... *ok Þorm*[*undr*](?)...

»...och Tormund(?)...»

Till läsningen: Av 1 **a** återstår den nedre delen av en huvudstav samt en ganska kort bistav snett uppåt höger på den högra sidan. Runan 2 **u** är ganska smal och bistaven utgår från den övre ramlinjen till höger om huvudstavens topp. 3 **k** har en bågböjd bistav. Skiljetecknet efter denna runa utgörs av kort streck snett nedåt vänster. Huvudstaven i 5 **u** är bågböjd och följer en naturlig spricka i stenytan. Den verkar inte nå hela vägen ner till den nedre ramlinjen. Huvudstaven och bistaven är ej förenade i toppen. Samma sak gäller 6 **r**. Inte heller här når huvudstaven ned till den nedre ramlinjen. – Jansson (1954) har samma läsning, men återger skiljetecknet som punktformigt.

Runorna 4–7 **þurm**... utgör givetvis början av ett namn. Jansson (1954, s. 10 f.) menar att det kan röra sig om mansnamnet *Þormundr* eller *Þormōðr*. Det förra namnet finns belagt i fyra svenska runinskrifter (U 176†, U 207, U 1010, Hs 15). Dessutom finns ett runbelägg från Fyn i Danmark (DR 211). *Þormōðr* har däremot en mer västlig orientering. Förutom ett enstaka exempel på Nordjylland (DR 150) är samtliga vikingatida runbelägg från Norge (N 245, N 273, N 259). Ytterligare en tolkningsmöjlighet är att det skulle kunna röra sig om mansnamnet *Þormarr*, som förekommer i två småländska runinskrifter (Sm 33, Sm 100) och som även är belagt en gång på Bornholm (DR EM85;343).

I SMPs finns ett tiotal belägg för fsv. *Thormund*, som visar att namnet under medeltiden har funnits i Skåne, Småland, Östergötland, Uppland och Dalarna. Fsv. *Thormod* är bättre

belagt, men har en sydlig och västlig spridning och verkar inte alls förekomma i Mälardalen (se I. Fredriksson, Svenska personnamnsstudier (1961), s. 199 ff.). Det är också känt genom en medeltida runinskrift från Västergötland (Vg 246). Fsv. *Thormar* är däremot bara belagt ett fåtal gånger i Skåne (SMPs, DGP 1, s. 1398 f.). Förutom dessa finns också ett fsv. *Thorme*, som dock endast uppträder en gång i Finland (SMPs).

Frekvensen i runinskrifterna liksom den geografiska fördelningen av de medeltida beläggen talar för att namnet på Vadastenen i första hand bör ha varit *Þörmundr*. Detta namn förekommer dessutom på ett par runstenar i de närbelägna socknarna Österåker (U 176†) och Angarn (U 207).

Runstensfragmentet U Fv1971;212A från Vada by i Vada sn. Foto: Magnus Källström 2010.

På fragmentet finns bland annat ett stort rundjurshuvud. Detta är av en mycket karaktäristisk typ med en lång utdragen nos och en kort nosflik samt ett långsträckt ovalt öga som följer huvudets böjda ytterkontur. Djuret biter som nämnts över en annan slinga och på mittytan finns också en mindre ormfigur med spetsig nos och runda glosögon. Runformerna uppvisar en del egenheter, bland annat når huvudstaven i ett par runor inte ända ned till den nedre ramlinjen. Tillsammans med den kraftiga huggningstekniken pekar dessa drag mot en mycket bestämd runristare, nämligen den ganska välbekante Visäte.

Att finna denne runristare i Vada är egentligen inte särskilt förvånande, eftersom han har utfört ristningar i samtliga omgivande socknar: Össeby-Gran (U 180), Angarn (U 207–208), Vallentuna (U 236–238, U 243†, U 245†), Orkesta (U 333, U 337), Frösunda (U 350–351) och Kårsta (U 511). Det kan också nämnas att runstensparet U 207–208 vid Rocksta (tidigare: Räcksta) i Angarn är rest av tre bröder, varav en bär namnet *Þörmundr* (skrivet

nom. **purmontr**). Givetvis går det inte att avgöra om det är samma person som återkommer på Vadastenen, men det är i alla fall inte helt omöjligt. Avståndet mellan fyndplatserna uppgår till 6 km.

Detta dokument ingår i ett digitalt supplement till *Upplands runinskrifter*, en del av korpusverket *Sveriges runinskrifter*. Supplementen publiceras fritt tillgängliga på Internet.

Texten är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter eller känner till källor som inte har utnyttjats är du välkommen att meddela författaren dessa på nedanstående e-postadress.

Författare: Magnus Källström
E-post: magnus.kallstrom@raa.se

Riksantikvarieämbetet
Box 1114, 621 22 Visby
Tel. 08-5191 8000, Fax 08-660 72 84.
www.raa.se